

**IZGRADNJA ZBIRKI U MEDICINSKIM
KNJIŽNICAMA: PRIMJER SREDIŠNJE KNJIŽNICE KBC-A
SESTRE MILOSRDNICE U ZAGREBU**

COLLECTION DEVELOPMENT IN MEDICAL
LIBRARIES: THE EXAMPLE OF THE CENTRAL LIBRARY OF
THE SESTRE MILOSRDNICE UNIVERSITY
HOSPITAL CENTER IN ZAGREB

Gordana Ramljak

Središnja knjižnica Kliničkog bolničkog centra Sestre milosrdnice
gordana.ramljak@kbcsm.hr

Antonija Brodarec

Središnja knjižnica Kliničkog bolničkog centra Sestre milosrdnice
antonija.brodarec@kbcsm.hr

UDK / UDC 027.021:61(497.5 Zagreb)

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 29. 8. 2020.

Prihvaćeno / Accepted: 5. 10. 2020.

Sažetak¹:

Cilj. U radu se prikazuje izgradnja zbirke u medicinskoj knjižnici na primjeru Središnje knjižnice Kliničkog bolničkog centra Sestre milosrdnice (KBCSM) u Zagrebu, Vinogradska c. 29, i njezina dva ogranka.

Metodologija. Središnja knjižnice KBCSM-a u Zagrebu specijalna je medicinska, tj. bolnička knjižnica. Na druge dvije lokacije KBCSM-a djeluju njezini ogranci: Knjižnica KBCSM-a u Draškovićevoj 19 (u Klinici za traumatologiju KBCSM-a) i Knjižnica KBCSM-a u Ilici 197 (u Klinici za tumore KBCSM-a). Opisuju se zbirke knjižnične građe te izlaže sažeti pregled vrste nabave knjižnične građe.

¹ Rad je kombinacija usmenog i posterskog izlaganja sa stručnog skupa *Izgradnja, upravljanje i evaluacija zbirke* održanog u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 12. 4. 2019.

Rezultati. Zbog prirode biomedicinskih informacija koje zastarijevaju jako brzo, za stvaranje zbirke najznačajnije su zbirke periodike, baze podataka te zbirke stranih i domaćih knjiga koje se redovito nadopunjavaju recentnim izdanjima. Početkom 21. stoljeća u biomedicini sve važnije mjesto zauzimaju e-izvori. Središnja knjižnica KBCSM-a izgrađuje svoje zbirke kroz nabavu tiskanih i e-izvora vlastitim sredstvima u kombinaciji s pristupom e-izvorima, koji se nabavljaju za znanstvene i akademske ustanove u RH.

Vrijednost rada. U radu se zaključuje da Središnja knjižnica KBCSM-a izgradnjom svojih zbirki na način opisan u ovom radu uspješno ispunjava temeljnu zadaću velike bolničke knjižnice, a to je potpora stručnom, znanstveno-nastavnom i istraživačkom radu djelatnika KBC-a Sestre milosrdnice, ali i vanjskih korisnika.

Ključne riječi: bolničke knjižnice, elektronička građa, izgradnja zbirki, knjižnične zbirke, medicinske knjižnice, nabava knjižnične građe, Središnja knjižnica KBC-a Sestre milosrdnice Zagreb

Abstract

Aim. The paper describes collection building in a medical library using the example of the Central Library of the Sestre milosrdnice University Hospital Center (SMUHC) in Zagreb and its two branch libraries.

Methods. The Central Library of the SMUHC at 29 Vinogradska Street in Zagreb is a special medical, i.e. a hospital library. The branch libraries are located at the other two locations of the SMUHC: at 19 Draškovićeve Street (at the Traumatology Department of the SMUHC), and at 197 Ilica Street (at the Oncology Department of the SMUHC). The paper describes the library collections and presents a brief overview of acquisition models.

Findings. Due to the nature of biomedical information that becomes out of date rather quickly, the most important collections are periodicals, databases, and collections of the foreign and domestic books, which are regularly updated with the most recent editions. At the beginning of the 21st century, e-resources are becoming increasingly important in biomedicine. The Central Library develops its collections of the printed and e-resources combining the purchase with their own funds and using the access to e-resources procured for the scientific and academic institutions in the Republic of Croatia.

Value. It may be concluded that by building its collections in the manner described in this paper, the Central Library of the SMUHC successfully fulfills the basic task of the large hospital library, which is to support the professional, scientific and research work of the employees of the Sestre milosrdnice UHC, as well as of the external users.

Keywords: acquisition, Central Library of the Sestre milosrdnice University Hospital Center Zagreb, collection development, electronic collections, hospital libraries, library collections, medical libraries

1. Uvod

Središnja knjižnica Kliničkog bolničkog centra Sestre milosrdnice u Zagrebu, Vinogradska c. 29, specijalna je medicinska, tj. bolnička knjižnica. Na druge dvije lokacije KBC-a Sestre milosrdnice (KBCSM) djeluju njezini ogranci: Knjižnica KBCSM-a - Draškovićeve 19 (u Klinici za traumatologiju KBCSM-a) i Knjižnica KBCSM-a - Ilica 197 (u Klinici za tumore KBCSM-a)². Uredbom Vlade RH o spajanju bolničkih ustanova u srpnju 2010. godine Kliničkoj bolnici Sestre milosrdnice pripojene su Klinika za traumatologiju Zagreb, Klinika za dječje bolesti Zagreb i Klinika za tumore Zagreb, koje su u svom sastavu imale vlastite bolničke knjižnice s fondom i stručnim osobljem. Nakon pripajanja sve se knjižnice združuju i nastavljaju djelovati kao Središnja knjižnica s ograncima. U svibnju 2012. godine Klinika za dječje bolesti izdvojena je iz KBCSM-a pa je otada knjižnična djelatnost u KBCSM-u organizirana na tri lokacije – Vinogradska, Ilica i Draškovićeve.

Bogat knjižnični fond s općom i stručnom referentnom zbirkom te zbirka ma biomedicinske literature u kombinaciji s pristupom elektroničkim izvorima u vlastitoj pretplati ili u sklopu pretplate za hrvatsku akademsku i istraživačku zajednicu omogućava ispunjavanje temeljne zadaće velike bolničke knjižnice, a to je potpora stručnom, znanstveno--nastavnom i istraživačkom radu djelatnika KBCSM-a, ali i vanjskih korisnika (učenici, studenti, stažisti, specijalizanti i djelatnici srodnih institucija). Naime KBCSM je zdravstvena ustanova s 1 150 kreveta i gotovo 4 000 djelatnika, od kojih oko 270 ima neki od znanstvenih odnosno znanstveno-nastavnih stupnjeva. Osim toga KBCSM je ustanova iz Upisnika znanstvenih organizacija pri Ministarstvu znanosti i obrazovanja (MZO) te znanstveno-nastavna baza više fakulteta i sveučilišta (Sveučilište u Zagrebu: Medicinski fakultet, Stomatološki fakultet, Farmaceutsko-biokemijski fakultet, Filozofski fakultet (studij psihologije), Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Kineziološki fakultet, Zdravstveno veleučilište; Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Osijeku, Splitu, Sveučilište u Mostaru).

2. Izgradnja knjižničnih zbirki

Od osnovnih načela za izgradnju knjižničnih zbirki u specijalnoj znanstvenoj knjižnici kao što je Središnja knjižnica KBCSM-a najvažnije je načelo zastupljenosti određenog područja znanosti. Središnja knjižnica KBCSM-a specijalna je medicinska, odnosno bolnička knjižnica, i pokriva područje medicine i srodnih znanosti, odnosno struka. Zbog prirode biomedicinskih informacija koje zastarijevaju jako brzo, za stvaranje knjižničnih zbirki u KBCSM-u najznačajnije su

² Više na: O Knjižnici. // Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <http://www.kbcm.hr/knjiznica/o-knjiznici/>.

zbirke tekuće strane i domaće periodike, zatim bibliografske i indeksne baze te naposljetku zbirke stranih i domaćih knjiga koje se redovito nadopunjavaju recentnim izdanjima. Iz istog razloga početkom 21. stoljeća elektroničke publikacije, odnosno mrežni izvori, zauzimaju primat u izgradnji zbirki.

Nadalje izgradnja svih zbirki ovisi o količini financijskih sredstava, koja u sustavu zdravstva nisu nikada bila dostatna, osobito u posljednjem desetljeću dvadesetog stoljeća. Stoga sve medicinske, odnosno bolničke knjižnice u RH, traže rješenje kroz suradnju s drugim, prvenstveno srodnim knjižnicama u koordiniranoj nabavi inozemnih časopisa vlastitim sredstvima ili uz financijsku potporu MZO-a. Uspostava modela konzorcijske nabave e-izvora za akademske i znanstvene ustanove u RH značajno utječe na izgradnju zbirki u medicinskim/bolničkim knjižnicama jer omogućava racionalizaciju u izgradnji zbirki. Medicinske, odnosno bolničke knjižnice nabavljaju vlastitim sredstvima knjižničnu građu (tiskanu i elektroničku) koja nije zastupljena u konzorcijskoj nabavi pa se tako zbirke obožavaju unatoč skromnim financijskim sredstvima.

Pojava i širenje otvorenog pristupa također imaju snažan utjecaj na stvaranje knjižničnih zbirki, jednako kao i različite vrste e-baza (baze cjelovitih tekstova, bibliografske, indeksne i citatne itd.). Slobodan pristup u najvažniju bazu medicinskih informacija *Medline* 1996. godine putem mrežnog sustava *PubMed* od izuzetnog je značaja za područje biomedicine, odnosno za medicinske, odnosno bolničke knjižnice.

Ograničenost prostora za smještaj tiskane knjižnične građe također je značajan čimbenik u izgradnji fondova, stoga medicinske/bolničke knjižnice traže rješenja kroz koordinaciju u nabavi knjižnične građe, poglavito periodike, uz dobro organiziranu međuknjižničnu posudbu. Na taj način uspješno zadovoljavaju potrebe korisnika za relevantnom i recentnom literaturom. Početkom 21. stoljeća medicinske/bolničke knjižnice izgrađuju zbirke kombinacijom tiskanih i e-izvora biomedicinskih informacija te prihvaćaju model konzorcijske nabave.

Primjenom gore navedenih načela, u Središnjoj knjižnici KBCSM-a i dva ogranka prikupljen je vrijedan knjižnični fond koji krajem 2019. godine broji 14 931 svezak tiskanih knjiga, 865 e-knjiga, 1 e-bazu kliničkih smjernica, 1351 naslov časopisa, odnosno oko 133 000 svezaka časopisa iz svih područja kliničke medicine. Ogranak³ Knjižnica KBCSM-a - Draškovićeve 19, u Klinici za traumatologiju KBCSM-a, posjeduje bogatu zbirku knjižnične građe iz područja ortopedije i traumatologije i srodnih struka. Fond ogranka Knjižnica KBCSM-a - Ilica 197, u Klinici za tumore KBCSM-a, usko je specijaliziran za područje onkologije i srodnih struka.

³ Ogranci Središnje knjižnice KBCSM-a nazivaju se Knjižnica KBCSM-a – Ilica 197 i Knjižnica KBCSM-a – Draškovićeve 19.

3. Knjižnični ustroj i kratka povijest

Središnja knjižnica KBCSM-a nalazi se u sjedištu KBCSM-a u Zagrebu, Vinogradska cesta 29, a osnovana je 1952. godine u tadašnjoj Općoj bolnici Narodnog heroja Dra. Mladen Stojanovića kao Centralna biblioteka⁴. Ovdje valja spomenuti da je nabava knjiga i časopisa započela puno prije osnutka Centralne biblioteke jer su liječnici Bolnice⁵ (utemeljene davne 1846. godine i preseljene na lokaciju Vinogradska 1894. godine⁶) kontinuirano pratili suvremenu svjetsku medicinsku literaturu te stvarali svoje vlastite priručne biblioteke (točnije rečeno zbirke) na pojedinim odjelima Bolnice. Ta nastojanja najbolje ilustrira činjenica da je 1905. godine na poticaj prof. Čačkovića Bolnica kupila prvi rendgenološki atlas u svijetu, koji je objavljen 1900. godine: *Max Immelman. Röntgen-Atlas des normalen menschlichen Körpers. Berlin: Hirschwald, 1900.*⁷ I nije slučajno da su upravo liječnici te bolnice, Theodor Wickerhauser, Miroslav Čačković Vrhovinski i Dragutin Mašek, bili trojica profesora osnivača Medicinskog fakulteta 1917. godine, a Čačković i prvi dekan⁸.

Temeljom podataka u knjigama inventara Centralne biblioteke za razdoblje od 1952. do 1965.⁹, zatim pečata otisnutog u jedinicama knjižnične građe, odnosno

⁴ U arhivi Središnje knjižnice, odnosno KBC-a, nije pohranjen akt o osnivanju ni dokument u kojem se navodi točan datum osnutka jer prvi djelatnici koji su radili u knjižnici nisu bili stručno educirani knjižničari. Međutim postoje knjige inventara Centralne biblioteke i jedinice knjižnične građe u kojima se nalazi pečat Centralne biblioteke s odgovarajućim brojem iz knjige inventara pa se na temelju tih podataka može odrediti godina osnutka.

⁵ Bolnica je osnovana pod nazivom Bolnica sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog, godine 1948. naziv je promijenjen u Opća bolnica Narodnog heroja dra Mladena Stojanovića, a 1971. g. postala je kliničkom bolnicom kao nastavna baza Stomatološkog, a kasnije i Medicinskog fakulteta. Stari je naziv Bolnici vraćen 1991. godine, a 2010. g. dobiva status kliničkog bolničkog centra.

⁶ Hudolin, V. Klinička bolnica „Dr. Mladen Stojanović“, Zagreb: 1845-1985. Zagreb: Klinička bolnica „Dr. M. Stojanović“, 1985. Str. 8 i 19.

⁷ Isto, str. 29. i 163. Bolnica je samo šest godina nakon otkrića rendgenskih zraka (1895.) nabavila rendgenski aparat, koji u to doba bio jedan od prvih rendgenskih uređaja u Hrvatskoj.

⁸ Klinička bolnica Sestre milosrdnice: 155. obljetnica: 1846.-2001 / Zvonko Kusić (ur.). Zagreb: Klinička bolnica Sestre milosrdnice, 2001. Str. 57. Također: Osnutak Medicinskog fakulteta u Zagrebu. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <https://mef.unizg.hr/o-nama/povijest-misija-vizija/osnutak-medicinskog-fakulteta-u-zagrebu>.

⁹ U Inventarnu knjigu knjiga Središnje knjižnice, tj. tadašnje Centralne biblioteke Bolnice za razdoblje od 1952. do 1965. g. najprije su upisivane jedinice knjižnične građe koja se nalazila u tzv. odjelnim bibliotekama. Tako su pod rednim brojem 1 do 807 za godinu 1952. upisane jedinice knjižnične građe koje su u većini slučajeva preinventarizirane, tj. upisane ponovno u godine 1952.-1954. jer su uz monografske publikacije pogrešno upisivani i naslovi periodike. Nakon toga slijedi upis redom po godinama, počevši od 1952. g. Iznad oznake godine 1952. nalazi se napomena: „Knjige zatečene i nabavljene do 31. 12. 1952. godine“, tj. prije formalnog osnutka Centralne biblioteke. Prva pravilno upisana knjiga pod rednim brojem 1 za 1952. godinu je Norbert Ortner. Lungentuberculose als Misch-Infektion. Wien-Leipzig: Wilhelm Braumueller, 1893.

napomena u pojedinim knjigama iz fonda¹⁰, kao i dokumenta u kojem se nalaze pravila o organizaciji, zadacima i načinu poslovanja Bolnice¹¹ iz tog razdoblja, s punim se pravom može zaključiti da je upravo godina 1952. godina osnutka Centralne biblioteke Bolnice iz koje je nastala Središnja knjižnica KBCSM-a.

Knjižnica KBCSM-a u Ilici 197 osnovana je 1969. godine u tada samostalnoj bolničkoj ustanovi Središnji institut za tumore u Ilici 197 (kasnije Klinika za tumore Zagreb)¹² te i prije i poslije pripajanja sakuplja, obrađuje te daje na uporabu uglavnom onkološku literaturu.

Knjižnica KBCSM-a u Draškovićevoj 19 osnovana je 1979. g.¹³ u tada samostalnoj bolničkoj ustanovi Traumatološka bolnica u Draškovićevoj 19 (kasnije Klinika za traumatologiju Zagreb), a fond je i prije i poslije pripajanja specijaliziran za literaturu s područja kirurgije, ortopedije, traumatologije, fizikalne medicine i rehabilitacije te povezanih medicinskih struka.

4. Knjižnične zbirke u KBC-u Sestre milosrdnice

Na sve tri lokacije Knjižnice stvorene su bogate zbirke tiskane građe koje obuhvaćaju zbirku domaćih i stranih časopisa te domaćih i stranih knjiga iz različitih područja pretkliničke i kliničke medicine, kao i povezanih znanosti. Također se stvaraju opće i stručne referentne zbirke, a knjižnični ogranci izgrađuju specijalizirane zbirke.

U Središnjoj knjižnici KBCSM-a nalaze se sljedeće tiskane zbirke:

- zbirka opće referentne literature (enciklopedije, rječnici, leksikoni, razni priručnici);

¹⁰ Nadalje, u knjizi Simposion o alergiji / Franjo Kogoj (ur.). Zagreb: Izdavački zavod Jugoslavenske akademije, 1952., koja je upisana u inventarnu knjigu pod brojem 561 u 1952. godini, na poleđini naslovne stranice uz pečat i inventarni broj 561/52 nalazi se napomena pisana rukom i crvenom olovkom „upis izvršen dana 12. X. 1952.g.“

¹¹ Dokument od 19. veljače 1954. opisuje organizaciju rada u OB-u Dr. Mladen Stojanović pod naslovom *Pravila o organizaciji, zadacima i načinu poslovanja Opće bolnice 'Narodnog heroja Dra. Mladena Stojanovića' u Zagrebu*, a koja će se primjenjivati od 1. 1. 1954. U tom se dokumentu (zapravo Pravilniku o radu Bolnice), između ostalog, navodi sistematizacija radnih mjesta po zvanjima. Tako se na str. 18 u članku 21. navodi I. Opća služba, 3. Opći odsjek, a) radno mjesto knjižničar, zvanje administrator (bibliotekar), 1 djelatnik. Po tome se može zaključiti da je u to vrijeme već bila ustrojena Knjižnica s jednim djelatnikom. Slijedom navedenog 1952. godina može se uzeti kao godina u kojoj započinje s radom Centralna biblioteka iz koje je nastala današnja Središnja knjižnica Bolnice.

¹² Maričić, Ž.; I. Padovan. Pozicije i perspektive: u povodu desete obljetnice rada [1968.-1978.]. Zagreb: Središnji institut za tumore i slične bolesti, 1978. Str. 104-106.

¹³ Ramljak, G. 40 godina Knjižnice u Klinici za traumatologiju KBC Sestre milosrdnice. // Novi uvez 17, 32(2019), 8 -14. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: https://zkd.hr/wp-content/uploads/2019/06/novi_uvez_32.pdf.

- zbirka biomedicinske referentne literature na hrvatskom i stranim jezicima (enciklopedije, rječnici, leksikoni, itd.);
- zbirka literature za područje biomedicine i povezanih znanosti;
- zbirka povijesti medicine i povijesti KBC-a Sestre milosrdnice;
- zbirka autora koji su djelatnici KBC-a Sestre milosrdnice u trenutku izdavanja publikacije (stvorena 2011.g.);
- zbirka medicinske literature za pacijente;
- zbirka Croatica (zbirka biomedicinske literature hrvatskih autora);
- zbirka domaćih i stranih časopisa (obuhvaća više od 1000 naslova);
- zbirka časopisa u izdanju KBC-a Sestre milosrdnice.

U Knjižnici KBCSM-a - Draškovićeva 19 nalazi se manja tiskana referentna zbirka te velika, specijalizirana zbirka tiskanih knjiga iz područja kirurgije, ortopedije, traumatologije, fizikalne medicine i rehabilitacije, anesteziologije, radiologije i ostalih medicinskih grana, koje su značajne za zbrinjavanje ortopedsko-traumatoloških bolesnika. Većina je naslova na stranim jezicima, prvenstveno engleskom. Tu je i specijalizirana zbirka tiskane periodike sa 130 naslova, uglavnom inozemnih.

U Knjižnici KBCSM-a - Ilica 197 nalazi se manja tiskana referentna zbirka te velika, specijalizirana zbirka tiskanih knjiga iz područja onkologije, radiologije, radioterapije, fizikalne medicine i rehabilitacije, anesteziologije, i ostalih medicinskih grana koje su značajne za zbrinjavanje onkoloških bolesnika. Većina je naslova na stranim jezicima, prvenstveno engleskom. Tu je i specijalizirana zbirka tiskane periodike sa 140 tiskanih naslova, uglavnom inozemnih.

Godine 2004. razvija se sustav konzorcijalne nabave e-izvora za hrvatsku akademsku i znanstvenu zajednicu financijskim sredstvima tadašnjeg Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH. Središnja knjižnica Kliničke bolnice Sestre milosrdnice te knjižnice Klinike za traumatologiju i Klinike za tumore (u to doba knjižnice samostalnih bolničkih ustanova) uključile su se u taj oblik nabave kao knjižnice znanstvenih ustanova i znanstveno-nastavnih baza, ali su i dalje vlastitim sredstvima izgrađivale svoje zbirke nabavom knjižnične građe koja nije bila zastupljena u drugim knjižnicama ili nije bila dio e-izvora u konzorcijalnoj nabavi. Nakon spajanja u srpnju 2010. Središnja knjižnica KBCSM-a zajedno sa svojim ograncima nastavlja izgradnju svojih zbirki na taj način¹⁴, a 2016. godine sudjeluje u projektu nabave e-izvora za hrvatsku akademsku i znanstvenu zajednicu s nacionalnom licencijom kroz financijsku potporu Europskoga socijalnog fonda (ESF).

¹⁴ KBC Sestre milosrdnice ustanova je iz Upisnika znanstvenih organizacija pri MZO-u te znanstveno-nastavna baza više fakulteta i sveučilišta (Sveučilište u Zagrebu: Medicinski fakultet, Stomatološki fakultet, Farmaceutsko-biokemijski fakultet, Filozofski fakultet (studij psihologije). Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Kineziološki fakultet, Zdravstveno veleučilište; Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Osijeku, Splitu, Sveučilište u Mostaru).

Intenzivna izgradnja e-zbirke vlastitim sredstvima započinje 2015. godine, a pristup je moguć sa svih umreženih računala na sve tri lokacije KBCSM-a. Započinje višegodišnja pretplata na e-bazu kliničkih smjernica, kupuju se e-knjige na engleskom jeziku uz trajni pristup (u Hrvatskoj još uvijek nije zaživjela domaća stručna e-knjiga, osobito za područje biomedicine) te se pohranjuju značajni radovi u Repozitorij DABAR¹⁵, među kojima se ističu e-vodiči za onkološke pacijente čiji su autori liječnici KBCSM-a.

5. Vrste nabave knjižnične građe

5.1. Nabava kupnjom, razmjenom, poklonima

Knjižnična građa nabavlja se kupnjom sredstvima iz godišnjeg i mjesečnog proračuna, koja osigurava KBCSM, a raspoređuju se sukladno planu zajedničke nabave i broju korisnika na pojedinoj lokaciji Bolnice. Drugi kontinuirani vid nabave knjižnične građe nabava je kroz razmjenu za časopise koje izdaje KBCSM. Za nabavu su od velikog značaja darovi, kao npr. Ministarstva znanosti i obrazovanja (iz otkupa knjiga domaćih nakladnika), zatim darovi Fondacije Sabre (biomedicinska literatura renomiranih svjetskih izdavača) ili djelatnika bolničke ustanove koji Knjižnici poklanjaju svoja autorska ili urednička izdanja.

KBCSM je izdavač tri tekuća znanstvena, odnosno stručna časopisa *Acta Clinica Croatica*, *Archives of Psychiatry Research* i *Libri Oncologici* te jednog diskontinuiranog naslova *Symposia Otorhinolaryngologica* koji je izlazio od 1966. do 1997. godine samo u tiskanom obliku. Središnja knjižnica KBCSM-a i dva ogranka kroz razmjenu za tri tekuća časopisa primaju desetak naslova stranih časopisa i tridesetak domaćih časopisa.

Časopis *Acta Clinica Croatica* počeo je izlaziti 1962. godine na hrvatskom jeziku pod nazivom *Anali Bolnice Dr. Mladen Stojanović*. Godine 1991. promijenio je naziv u *Acta Clinica Croatica*, a od polovice 1995. radovi se objavljuju isključivo na engleskom jeziku. Od godine 2000. časopis ima i elektroničko izdanje u otvorenom pristupu. Indeksiran je u bazama MEDLINE, Web of Science/Science Citation Index – Expanded i Scopus. Od 2000. godine ima i mrežno izdanje koje je dostupno u otvorenom pristupu na portalu hrvatskih znanstvenih časopisa Hrčak¹⁶ te na vlastitoj mrežnoj stranici¹⁷.

¹⁵ Repozitorij KBC-a Sestre milosrdnice. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <https://repozitorij.kbcm.hr/>

¹⁶ Časopis *Acta Clinica Croatica* [online]. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/acta-clinica-croatica>

¹⁷ Mrežna stranica časopisa *Acta Clinica Croatica*. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <http://actaclinica.eu/>

Časopis *Archives of Psychiatry Research* izlazi na engleskom jeziku od 1965., najprije pod nazivom *Alcoholism: Journal on Alcoholism and Related Addictions*, a potom *Alcoholism and Psychiatry Research*. Indeksiran je u bazama BIOSIS Previews, BIOSIS Toxicology, Excerpta Medica/EMBASE, Psychological Abstracts/PsycINFO, Sociological Abstracts i Scopus, Sadržaj je dostupan u otvorenom pristupu od 2012. godine na portalu hrvatskih znanstvenih časopisa Hrčak¹⁸ te na vlastitoj mrežnoj stranici¹⁹. Časopis *Libri Oncologici* izlazi na engleskom jeziku od 1972. godine. Indeksiran je u bazi Scopus. Od 2013. godine ima i mrežno izdanje koje je dostupno u otvorenom pristupu na portalu hrvatskih znanstvenik časopisa Hrčak²⁰.

5.2. Koordinirana nabava inozemne periodike

Od 1991. godine Ministarstvo znanosti i tehnologije RH započinje sufinancirati nabavu stranih znanstvenih časopisa, a 1994. g. pokreće Sustav znanstvenih informacija (SZI)²¹ koji traje do 2005. godine. Svrha je programa stvaranje jedinstvenog nacionalnog sustava koji će znanstvenicima omogućiti pristup informacijama, a knjižnice pretvoriti u informacijska središta koja obrađuju podatke i pružaju usluge pristupa i pronalaženja informacija za znanstveni i akademski rad.

Sve knjižnice uključene u Sustav sudjeluju u stvaranju popisa časopisa pod nazivom *Katalog biomedicinske periodike u hrvatskim knjižnicama*, koji se ažurira godišnje i obuhvaća razdoblje od 1991. do 2001. Danas je taj katalog dostupan na mrežnoj stranici Središnje medicinske knjižnice u Zagrebu²².

Analiza zastupljenosti stranih biomedicinskih tiskanih časopisa u medicinskim knjižnicama u RH u 1992. godini²³ pokazala je sljedeće: biomedicinske knjižnice nabavile su ukupno 1 354 časopisa, od čega je 948 naslova (70 %) bilo unikatno, tj. zastupljeno samo jednom. Od toga su 23 naslova bila zastupljena od 7 do 14 puta. Radilo se o časopisima visoke kvalitete s visokim čimbenikom odjeka (engl. *im-*

¹⁸ Časopis *Archives of Psychiatry Research* [online]. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/apr>

¹⁹ Mrežna stranica časopisa *Archives of Psychiatry Research* [online]. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <http://apr.kbcm.hr/>

²⁰ Časopis *Libri Oncologici* [online]. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/libri-oncologici>

²¹ Više na Sustav znanstvenih informacija RH (SZI), [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <http://lib.irb.hr/web/hr/projekti/prosli-projekti/item/781-szi.html>

²² Usp. *Katalog biomedicinske periodike u hrvatskim knjižnicama: 1991-2001*. Zagreb: Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <http://ark.mef.hr/katalog.htm>

²³ Kraljević, D.; M. Bekavac; G. Ramljak; A. Laboš. Zastupljenost stranih medicinskih časopisa u knjižnicama RH u 1992. godini. // Sažeci 29. skupštine Hrvatskog bibliotekarskog društva, Bizovačke toplice, 22.-24. rujna 1994. Str. 25.

pact factor) u tom razdoblju, kao što su Lancet (15,940), NEJM, (24,455), JAMA (5,560), Circulation (8,511), Ann Int Med (10,217) itd., što opravdava nabavu tih naslova u velikom broju knjižnica.

Središnja knjižnica Kliničke bolnice Sestre milosrdnice te u to doba samostalne knjižnice Klinike za traumatologiju i Klinike za tumore uključile su se u koordiniranu nabavu inozemnih časopisa vlastitim sredstvima (dvije trećine naslova) ili uz financijsku potporu MZO-a (jedna trećina naslova). Prema podacima iz Kataloga periodike, u KB-u Sestre milosrdnice bilo je zastupljeno 25 domaćih i 107 stranih naslova časopisa te dvije indeksne/sekundarne publikacije (Index Medicus i Current Contents). Dvije trećine stranih naslova Knjižnica je nabavila vlastitim sredstvima, a MZO je dao financijsku potporu za trećinu stranih naslova.

Knjižnica u tada samostalnoj Klinici za traumatologiju Zagreb pretplatila se na 25 stranih naslova časopisa, od toga 3 uz potporu MZO-a. Knjižnica tada samostalne Klinike za tumore nabavila je 26 stranih naslova časopisa, od toga 18 uz potporu MZO-a.

5.3. Konzorcijalna nabava

Godine 2004. razvija se sustav konzorcijalne nabave e-izvora²⁴ za hrvatsku akademsku i znanstvenu zajednicu financijskim sredstvima Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa (MZOŠ) uz tehničku podršku CARNeta. U realizaciji sudjeluje i Institut Ruđer Bošković s projektom portala Centar za *online* baze podataka, preko koje su za akademsku i znanstvenu zajednicu dostupne e-baze podataka, e-kolekcije inozemnih časopisa te e-knjige.

Za potrebe nabave e-izvora pri MZOŠ-u osnovana je 2004. g. Radna skupina Povjerenstva za strane znanstvene časopise i baze podataka²⁵ koja je utvrdila listu stranih znanstvenih časopisa na temelju pristiglih prijedloga, odnosno dotadašnje nabave institucija u sustavu znanosti i visokog obrazovanja. Od 1353 naslova stranih časopisa u nabavi institucija u sustavu znanosti i visokog obrazovanja, koji su se nabavljali na godišnjoj razini u sklopu Sustava znanstvenih informacija (SZI) - podsustav biomedicina, u razdoblju od 1991. do 2004. bilo je zastupljeno 996 unikatnih tiskanih stranih časopisa. Od 2005. godine Ministarstvo se primarno orijentira na nabavu e-kolekcija inozemnih časopisa i e-baza podataka, a pristup je bio omogućen za akademsku zajednicu i ustanove iz sustava znanosti preko portala Centar za *online* baze podataka. Za područje biomedicine dodatno su nabavljene medicinske baze i e-kolekcije časopisa za članice Biomedicinskog konzorcija.

²⁴ Martek, A. Konzorcijaska nabava u Hrvatskoj: stanje i perspektive. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 3(2011), 79-94.

²⁵ Autorica G. Ramljak bila je članica te radne grupe za područje biomedicine.

Središnja knjižnica KB-a Sestre milosrdnice te Knjižnica Klinike za traumatologiju i Knjižnica Klinike za tumore (u to doba samostalnih bolničkih ustanova) bile su uključene u taj oblik nabave kao knjižnice znanstvenih ustanova i znanstveno-nastavnih baza, ali su za svoje zbirke i dalje nabavljale vlastitim sredstvima tiskane domaće i inozemne knjige te tiskane i elektroničke inozemne časopise koji nisu bili zastupljeni u drugim knjižnicama ili nisu bili dio e-izvora u konzorcijskoj nabavi. Pristup za sve tri tada samostalne ustanove bio je osiguran sa svih umreženih računala jer su sve tri bolničke ustanove bile članice CARNeta, a nastavljen je i nakon spajanja bolničkih ustanova u srpnju 2010. godine.

Godine 2016. Središnja knjižnica zajedno s ograncima uključuje se u projekt Nacionalne i sveučilišne knjižnice pokrenut u svrhu nabave e-izvora za hrvatsku akademsku i znanstvenu zajednicu s nacionalnom licencijom kroz financijsku potporu Europskoga socijalnog fonda (ESF)²⁶.

5.4. Združena nabava

Od srpnja 2010. knjižnice bolničkih ustanova pripojenih KB-u Sestre milosrdnice djeluju u sastavu KBC-a Sestre milosrdnice kao Središnja knjižnica KB-CSM-a s ograncima te udruženim snagama i sredstvima izgrađuju svoje zbirke. U razdoblju od 2011. do 2015. Središnja knjižnica i dva ogranka pretplaćuju se na 24 inozemna naslova časopisa u tiskanom obliku, u tiskanom + e-obliku ili e-obliku, a još desetak naslova inozemnih naslova časopisa nabavilo se kroz razmjenu za časopise u izdanju KBC-a Sestre milosrdnice. To su naslovi koji nisu bili zastupljeni u e-bazama/kolekcijama u sklopu konzorcijske nabave MZOŠ-a.

U 2015. godini Središnja knjižnica KBCSM-a i dva ogranka uvode višegodišnju pretplatu na e-bazu kliničkih smjernica UpToDate, pa se zbog toga drastično smanjuje broj inozemnih časopisa u redovitoj pretplati. Kroz razmjenu za tri časopisa u izdanju KBCSM-a i dalje se nabavlja desetak tiskanih inozemnih naslova časopisa te tiskane domaće i strane knjige.

Godine 2016. g. započinje nabava e-knjiga kupnjom kolekcije od 787 e-knjiga izdavača Springer na engleskom jeziku koje su dostupne sa svih umreženih računala u KBCSM-u. Te se godine pretplaćuju tri inozemna časopisa u e-obliku, a kroz razmjenu još desetak inozemnih časopisa u tiskanom obliku.

Kod nabave e-knjiga Središnja knjižnica KBCSM-a pridržava se određenih kriterija. Najvažniji kriterij za nabavu e-knjiga prvenstveno je cijena i godina izdanja. Potonji je uvjetovan velikom brzinom zastarijevanja informacija u biomedicini. Potom je ključna mogućnost izbora između definiranih paketa, tj. zbirke i

²⁶ Više na: Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Projekt e-Izvori. [citirano 2020.03-01]. Dostupno na https://www.nsk.hr/eu-projekti/e-izvori/?_ga=2.245392196.1501345094.1599916875-1925874473.15929004238

paketa oblikovanih prema potrebama korisnika, odnosno nabava pojedinih naslova. Nabavljaju se e-knjige na engleskom jeziku jer stručna, tj. medicinska knjiga još nije zaživjela u RH. Idući je kriterij kupnja e-knjiga uz trajni pristup, tj. trajna licencija bez dodatnih troškova održavanja ili pristupa, a ne pretplata. Kod sklapanja licencnih ugovora treba imati na umu broj istodobnih korisnika s obzirom na ugovorenu cijenu. Zatim je to nabava izravno od izdavača ili agregatora koji osigurava dostupnost naslova putem mrežne stranice Knjižnice ili pak platforme izdavača te pruža podršku u edukaciji korisnika i popularizaciji naslova. Još je jedan važan kriterij podrška knjižničarima u katalogizaciji e-knjiga. Ti se kriteriji rabe po potrebi i uz određene prilagodbe za nabavu e-časopisa ili e-baza.

U tablici 1. nalaze se podaci o uporabi e-knjiga i e-baza koje je Središnja knjižnica KBCSM-a nabavila vlastitim sredstvima i koje su dostupne sa svih umreženih računala u KBCSM-u.

Tablica 1. Podaci o uporabi e-knjiga i baza Središnje knjižnice KBCSM-a

E-izvor	Broj pristupa u 2016. god.	Broj pristupa u 2017. god.	Broj pristupa u 2018. god.	Broj pristupa u 2019. god.	Ukupno
baza klin. smjernica UpToDate	25 469	34 580	35 242	32 427	127 718
e-knjige izdavača Springer/Nature	-	4295	4665	2592	11 552
e-knjige na platformi OVID	.	286	321	283	890

Zbog velikog porasta u statistikama uporabe e-knjiga, Središnja knjižnica KBCSM-a u idućem se razdoblju orijentira na kupovinu pojedinačnih naslova e-knjiga na engleskom jeziku izdavača Wolters Kluwer, koji su trajno dostupni na platformi OVID sa svih umreženih računala u KBCSM-u. Krajem 2019. godine kolekcija broji 863 e-knjige. Taj porast posljedica je popularizacije uporabe e-baze i e-knjiga, navikavanje korisnika na e-izvore te činjenice da korisnici smatraju da su te informacije jako korisne u svakodnevnom kliničkom radu, ali i znanstvenom i znanstveno-nastavnom radu.

6. Zaključak

Zbog prirode biomedicinskih informacija koje zastarijevaju jako brzo, za stvaranje zbirke Središnje knjižnice KBC-a Sestre milosrdnice i njezinih ogranaka naj-

značajnije su zbirke periodike, baze podataka te zbirke stranih i domaćih knjiga koje se redovito nadopunjavaju recentnim izdanjima. Početkom 21. stoljeća u biomedicini sve važnije mjesto zauzimaju e-izvori. Kombinacijom tiskanih i e-izvora biomedicinskih informacija Središnja knjižnica KBCSM-a s ograncima izgrađuje svoje zbirke kroz nabavu tiskanih i e-izvora vlastitim sredstvima ili pristupom e-izvorima koji se nabavljaju za znanstvene i akademske ustanove u RH. Na taj način uspješno ispunjava temeljnu zadaću velike bolničke knjižnice, a to je potpora stručnom, znanstveno-nastavnom i istraživačkom radu djelatnika KBC-a Sestre milosrdnice, ali i vanjskih korisnika (učenici, studenti, stažisti, specijalizanti i djelatnici srodnih institucija).

LITERATURA:

- Časopis Acta Clinica Croatica [online]. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/acta-clinica-croatica>
- Časopis Archives of Psychiatry Research [online]. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/apr>
- Časopis Libri Oncologici [online]. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/libri-oncologici>.
- Hudolin, V.. Klinička bolnica „Dr. Mladen Stojanović“, Zagreb: 1845-1985. Zagreb: Klinička bolnica „Dr. M.Stojanović“, 1985.
- Katalog biomedicinske periodike u hrvatskim knjižnicama: 1991-2001. Zagreb: Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <http://ark.mef.hr/katalog.htm>
- Klinička bolnica Sestre milosrdnice: 155. obljetnica: 1846.-2001. / Kusić, Zvonko (ur.). Zagreb: Klinička bolnica Sestre milosrdnice, 2001.
- Kraljević, D.; M. Bekavac; G. Ramljak; A. Laboš. Zastupljenost stranih medicinskih časopisa u knjižnicama RH u 1992. godini. // Sažeci 29. skupštine Hrvatskog bibliotekarskog društva, Bizovačke toplice, 22.-24.rujna 1994. Str. 25.
- Maričić, Ž. ; I. Padovan. Pozicije i perspektive: u povodu desete obljetnice rada [1968.-1978.]. Zagreb: Središnji institut za tumore i slične bolesti, 1978.
- Martek, A.. Konzorcijska nabava u Hrvatskoj: stanje i perspektive. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 3(2011), 79-94.
- Mrežna stranica časopisa Acta Clinica Croatica. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <http://actaclinica.eu/>
- Mrežna stranica časopisa Archives of Psychiatry Research [online]. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <http://apr.kbcm.hr/>

Nacionalna sveučilišna knjižnica. Projekte-Izvori. [citirano 2020.03-01]. Dostupno na https://www.nsk.hr/eu-projekti/e-izvori/?_ga=2.245392196.1501345094.1599916875-1925874473.15929004238.

O Knjižnici. // Klinički bolnički centar Sestre Milosrdnice. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <http://www.kbcm.hr/knjiznica/o-knjiznici/>.

Osnutak Medicinskog fakulteta u Zagrebu. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <https://mef.unizg.hr/o-nama/povijest-misija-vizija/osnutak-medicinskog-fakulteta-u-zagrebu>

Pravila o organizaciji, zadacima i načinu poslovanja Opće bolnice „Narodnog heroja Dra. Mladena Stojanovića“ u Zagrebu. Zagreb: Opća bolnica „Narodnog heroja Dra. Mladena Stojanovića“, [1954.]

Ramljak, G. 40 godina Knjižnice u Klinici za traumatologiju KBC-a Sestre milosrdnice // Novi uvez 17; 32(2019), 8 -14. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: https://zkd.hr/wp-content/uploads/2019/06/novi_uvez_32.pdf

Repozitorij KBC-a Sestre milosrdnice. [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na <https://repozitorij.kbcm.hr/>

Sustav znanstvenih informacija RH (SZI). [citirano: 2020-03-01]. Dostupno na: <http://lib.irb.hr/web/hr/projekti/prosli-projekti/item/781-szi.html>